

ІНСТРУМЕНТИ ГРОШОВО-КРЕДИТНОЇ ПОЛІТИКИ
НАЦІОНАЛЬНОГО БАНКУ УКРАЇНИINSTRUMENTS OF MONETARY POLICY
OF NATIONAL BANK OF UKRAINE

У статті розглянуто інструменти грошово-кредитної політики НБУ. Проаналізовано вплив інструментів на банківську систему. Досліджено зміни процентної ставки впродовж останніх десяти років. Для зменшення ліквідності банків Національний банк України використовує різноманітні інструменти. Чільне місце серед цінних паперів, які використовує Національний банк України, займають депозитні сертифікати. У статті досліджено обсяг отриманих коштів центральним банком через операції з регулювання ліквідності. Інструментом постійного доступу є кредити овернайт. Через цей інструмент формують коридор процентних ставок овернайт на міжбанківському кредитному ринку. У статті проаналізована динаміка кредитів овернайт. Традиційним інструментом грошово-кредитної політики є норма обов'язкового резервування. Банк повинен залишити частину своїх коштів на кореспондентському рахунку. Це дасть змогу обмежити надлишкову ліквідність банківської системи. Проаналізовано динаміку зміни норми обов'язкових резервів банків. Основні інструменти монетарної політики Національного банку України використовуються для стабілізації банківської системи, зменшення рівня доларизації економіки, стабілізації гривні та зменшення рівня інфляції.

Ключові слова: монетарна політика, процентна політика, операції з регулювання ліквідності, інструменти постійного доступу, норма обов'язкових резервів.

В статье рассмотрены инструменты денежно-кредитной политики НБУ. Проанализировано влияние инструментов на банковскую систему. Исследованы изменения процентной ставки в течение последних десяти лет. Для уменьшения ликвидности банков Национальный банк Украины использует разнообразные инструменты. Ведущее место среди ценных бумаг, исполь-

зуемых Национальным банком Украины, занимают депозитные сертификаты. В статье исследованы объем полученных средств Центральным банком через операции по регулированию ликвидности. Инструментом постоянного доступа являются кредиты овернайт. Из-за этого инструмент формируют коридор процентных ставок овернайт на межбанковском кредитном рынке. В статье проанализирована динамика кредитов овернайт. Традиционным инструментом денежно-кредитной политики является норма обязательного резервирования. Банк должен оставить часть своих средств на корреспондентском счете. Это позволит ограничить избыточную ликвидность банковской системы. Проанализирована динамика изменения нормы обязательных резервов банков. Основные инструменты монетарной политики Национального банка Украины используются для стабилизации банковской системы, уменьшения уровня долларизации экономики, стабилизации гривны и уменьшения уровня инфляции.

Ключевые слова: монетарная политика, процентная политика, операции по регулированию ликвидности, инструменты постоянного доступа, норма обязательных резервов.

The main instruments of monetary policy of national bank of Ukraine are analyzed in the article. The impact of the instruments on the banking system are investigated. The changes in interest rates during the past ten years are conceded. The amount of received funds by Central bank through the liquidity regulation operations are reviewed. The amount of overnight loans are analyzed in the article. The dynamics of changing norms of mandatory reserves of banks are analyzed in the article.

Key words: monetary policy, interest policy, the liquidity regulation operations, permanent access instruments, the norm of reserve bank.

УДК 336.71.078.3

Черкашина К.Ф.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри банківської справи
та фінансово моніторингу
Університет державної фіскальної
служби України

Корецька І.В.

студентка
Університет державної фіскальної
служби України

Постановка проблеми. Економічна стабільність України передусім залежить від політики держави. Україна – це країна з ринковою економікою, що розвивається, тому потрібно проводити таку монетарну політику, яка б підтримувала стабільне економічне зростання держави, швидко й якісно вирішувала б проблеми та наслідки криз, що не дають стабільно розвиватися банківській системі, тому що банки не можуть пристосуватися до світових економічних змін так швидко, як цього вимагає світова економічна спільнота.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням інструментів грошово-кредитної політики займалися такі вітчизняні науковці, як: В.І. Борейко, В.І. Шийко, В.І. Міщенко, С.В. Міщенко, Л.М. Матросова, В.М. Мирончук,

О.О. Коць, Г.Т. Карчева, Ю.В. Куліш, Д.В. Буліндін та ін.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз впливу інструментів грошово-кредитної політики Національного банку України та їх значення в банківській системі країни.

Виклад основного матеріалу дослідження. З кожним роком усе тяжче вдається стабілізувати національну грошову одиницю навіть через інструменти грошово-кредитної політики. У процесі ліквідації негативних наслідків, які утворилися в результаті неефективної політики влади, з'являються новіші та складніші проблеми через глобалізаційні процеси світу. Варто зазначити, що Україна належить до тих країн, у яких здійснюється обмежувальна монетарна політика та різкі

антиінфляційні заходи, тоді як у розвинених країнах світу ЦБ використовує стимулюючу грошово-кредитну політику для застосування антиінфляційних заходів.

Сьогодні основними проблемами в діяльності банків є високі ризики, неякісні кредитні портфелі, низька ефективність, рівень капіталізації, висока концентрація державної частки в банківському секторі [2, с. 38]. Для того щоб вирішити поставлені проблеми, передусім потрібно проводити ефективну грошово-кредитну політику та правильно використовувати її інструменти.

Грошово-кредитна політика як складник економічної політики держави насамперед спрямована на забезпечення стабільності національної грошової одиниці та стабільності банківської системи. У практичній діяльності центральний банк може вибрати одну з трьох альтернативних цілей грошово-кредитної політики: збалансування пропозиції грошової маси; регулювання валютного курсу; забезпечення контролю над інфляцією [6, с. 426].

Монетарна політика – це комплекс заходів для регулювання грошового обороту, які здійснює держава через центральний банк країни. Національний банк України регулює емісію валюти, випускає цінні папери, встановлює процентну ставку.

До монетарних інструментів НБУ належать:

- процентна політика;
- основні операції з регулювання ліквідності;
- інструменти постійного доступу;
- обов'язкові резерви.

Процентна політика НБУ – головний інструмент грошово-кредитної політики, через який регулюються попит та пропозиція на гроші за допомогою процентної ставки на активні та пасивні операції банків. Процентна ставка – сума плати за кошти, яку сплачує користувач грошей. Для кращого

бачення результативності процентної політики НБУ зображено графік на рис. 1 із процентними ставками з початку 2008 р. по 2018 р. (станом на 07.09.2018).

Отже, на рис. 1 видно, що починаючи з 2009 р. процентна ставка зменшувалася і в 2014 р. знизилася до 6,5%. Оскільки в 2015 р. Україна стикнулася з черговою кризою, НБУ підняв облікову ставку, яка з березня 2015 р. до серпня 2015 р. сягнула 30%.

Необхідною передумовою для забезпечення стабільного розвитку національної економіки є доступність кредитних ресурсів для вітчизняних суб'єктів господарювання, що не можуть у довготривалій перспективі зробити зовнішні запозичення, адже їх витрата на поточні потреби є однією з причин зростання інфляції. Тому на період подолання наслідків фінансової кризи НБУ необхідно знизити облікову ставку за своїми кредитними ресурсами до нуля. Проте НБУ повинен установити жорсткий контроль над тим, щоб комерційні банки кошти, отримані через механізм рефінансування та депозити населення, спрямовували та кредитування національної економіки [1, с. 122].

Підтримання ліквідності банку є серйозною та складною проблемою. У світовій практиці розроблено методи управління ліквідністю, які є складовою частиною всього банківського менеджменту. До складу таких методів входять: управління активами; управління пасивами; збалансоване управління ліквідністю (активами та пасивами) [10, с. 70]. Для зменшення ліквідності банків Нацбанк використовує свої депозитні сертифікати на двотижневий строк. Депозитний сертифікат – це борговий цінний папір, який було випущено банком для залучення коштів.

Рис. 1. Процентна ставка НБУ, 2008–2018 рр. (на початок року)

Джерело: складено авторами за даними [7]

Депозитний сертифікат Національного банку – це борговий цінний папір у бездокументарній формі, який свідчить про розміщення в Нацбанку коштів банків та їх право на отримання внесеної суми і процентів після закінчення встановленого строку [8]. Для реалізації таких сертифікатів Нацбанк використовує планові тендери. Центральний банк може провести позачергові тендери, а також вирішувати, в якій термін сертифікати мають бути погашені. Тендери здійснюються три середи поспіль – рефінансування терміном до 14 днів та в одну середу – до 90 днів.

За допомогою статистичних даних НБУ складено графік на рис. 2, який дає змогу проаналізувати обсяг отриманих коштів центральним банком через операції з регулювання ліквідності. Як видно з рис. 2, найбільше було видано депозитних сер-

тифікатів у 2014 р. на суму 149 890,7 млн. грн., тому що у цьому році була найнижча процентна ставка – 6,5%.

Інструментом постійного доступу є кредити овернайт, тобто кредит, який повертається в наступний робочий день. Через цей інструмент формують коридор процентних ставок овернайт на міжбанківському кредитному ринку. Якщо облікова ставка сьогодні становить 18%, то ставка овернайт – близько 16%. Ставка овернайт прямо залежна від процентної ставки, тому вона коливається в межах +/-2% від показника облікового відсотка.

На рис. 3 побудовано графік обсягу кредитів овернайт, на якому видно, що в 2014 р. порівняно з попередніми роками зросла зацікавленість комерційних банків у одноденних кредитах. На наступ-

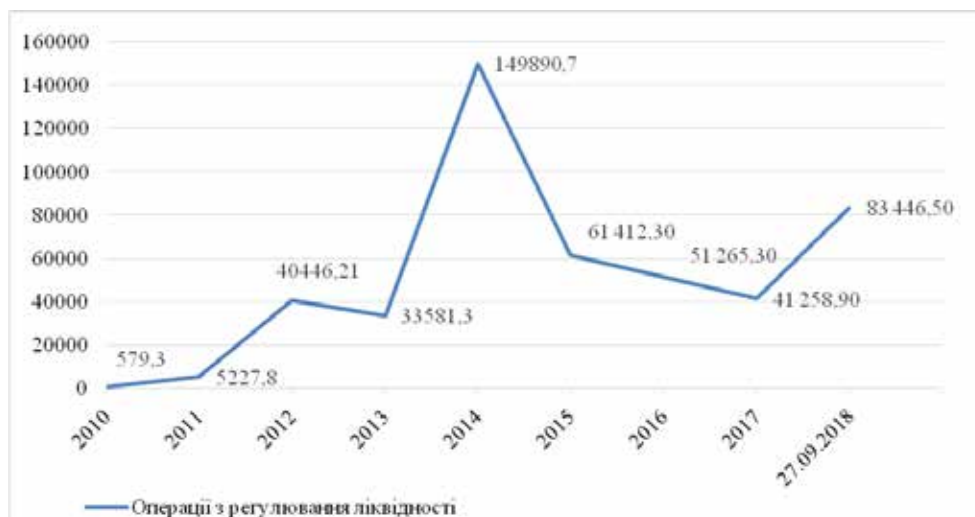

Рис. 2. Загальний обсяг отриманих коштів НБУ через операції з регулювання ліквідності, млн. грн.

Джерело: складено авторами за даними [8]

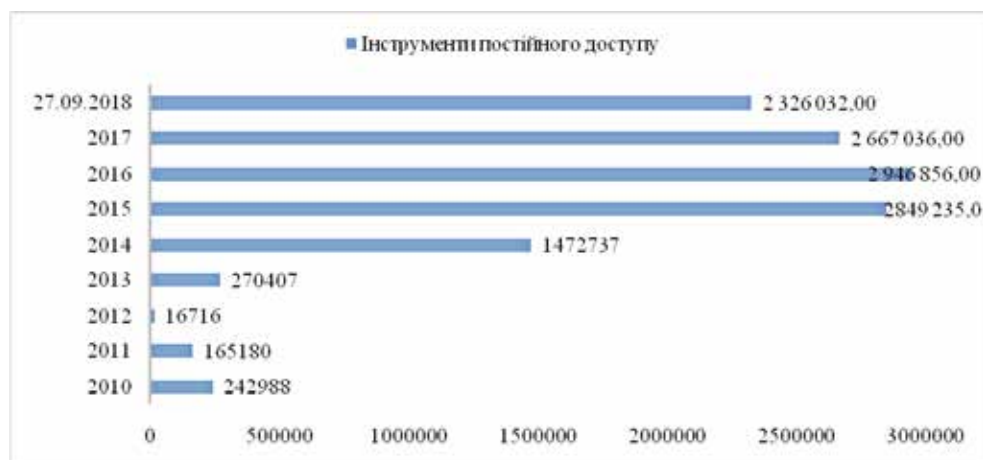

Рис. 3. Загальний обсяг коштів НБУ через інструменти постійного доступу, млн. грн.

Джерело: складено авторами за даними [8]

ний рік майже вдвічі більше було видано коштів через кредити овернайт.

Одним із найдавніших та традиційних інструментів грошово-кредитної політики є норма обов'язкового резервування. Обов'язкове резервування – це інструмент, який зобов'язує банки зберігати частину коштів на кореспондентських рахунках у НБУ. Тобто банк повинен залишити частину своїх коштів на кореспондентському рахунку. Своєю чергою, це дасть змогу обмежити надлишкову ліквідність банківської системи.

Норма обов'язкового резерву – це певний відсоток від власних банківських депозитів. Цей відсоток накладається на кошти юридичних і фізичних осіб у національній та іноземній валютах на поточних рахунках та на строкові кошти і вклади.

За офіційними даними НБУ, норма обов'язкового резервування:

- за коштами вкладів юридичних і фізичних осіб у національній та іноземній валютах на вимогу і коштами на поточних рахунках становить 6,5%;

- за строковими коштами і вкладками юридичних і фізичних осіб у національній та іноземній валютах – 3% [8].

Цей інструмент грошово-кредитної політики застосовується НБУ для досягнення макроекономічної довгострокової цілі – стабілізації грошового обороту та контролювання обсягів грошової маси, тобто норматив обов'язкового резервування використовується як важіль впливу на грошову базу та пропозицію грошей у країні. Тому можна стверджувати, що завданням використання нормативу обов'язкового резервування є вплив на обсяги грошової бази та пропозиції грошей для досягнення цільових макроекономічних показників [3, с. 78].

Центральний банк постійно змінює норму резервування. За результатами річної звітності НБУ за 2013 р. [9], з'ясовано, що норму обов'язкового резервування за залученими коштами в іноземній валюті до короткострокових вкладів змінено з 9% до 10%. На кошти за довгостроковими вкладками резерв установили на рівні 5% (попередній показник – 3%). Наполовину збільшили норму резервування для коштів на поточних рахунках фізичних та юридичних осіб – 15% (попередній відсоток резерву становив 10%).

У 2014 р. норма резервування не зазнала значних змін, але Національний банк змінив порядок формування та зберігання резервів. Звернемо увагу на те, що в 2013 р. банки формували частину резервів на окремому рахунку в Національному банку в розмірі 50% від загальної суми резервів та на основному кореспондентському рахунку. Але із серпня 2014 р. Національний банк дав дозвіл на формування та зберігання загального обсягу резервів на своєму основному рахунку [5, с. 202].

Починаючи з 2015 р. НБУ проводить експансійну політику, або політику «дешевих грошей». Було

збільшено пропозицію грошей і при цьому зменшено норму резервування до тих показників, які ми бачимо сьогодні: за коштами на поточних рахунках – 6,5%; за строковими коштами і вкладками – 3%.

Висновки з проведеного дослідження. Проаналізувавши наведені інструменти монетарної політики НБУ, можна зробити висновок, що інструменти є пов'язаними; за графіками видно, що різка зміна показників починається з 2014 р. У той рік була найнижча процентна ставка, найбільше вибуло випущено депозитних сертифікатів, вдвічі зріс обсяг кредитів овернайт. Змін не зазнали обов'язкові резерви, тому що збільшення показника прослідковується в 2013 р. Різка зміна показників також присутня в 2015 р., але ситуація дещо змінилася з процентною ставкою: спочатку вона зросла до 30%, але до кінця року НБУ знизив майже у два рази – до 14%. Також збільшилася сума одноденних кредитів, але депозитних сертифікатів було випущено менше. Відсоток обов'язкового резерву був установлений стабільний і не змінений і дотепер. Ситуація була незмінна впродовж 2016 р.: збільшення процентної ставки, зменшення випуску депозитних сертифікатів та збільшення суми кредитів овернайт. Показники дещо змінилися в інший бік починаючи з 2017 р.: зменшення процентної ставки спочатку до 14% і станом на 07.09.2018 – 18%; випуск Національним банком депозитних сертифікатів зріс на суму 83 446,50 млн. грн.; плавне зменшення кредитів овернайт. Про заходи Нацбанку стосовно обов'язкових резервів можна зробити висновок, що, не зменшуючи обсяг монетарної бази, зменшують ліквідність банківської системи.

Якщо роль НБУ обмежується лише забезпеченням стабільності національної грошової одиниці, вона далеко не повною мірою розкриває його можливості, особливо як інституту, що здійснює регулювання діяльності комерційних банків та вирішує важливі соціально-економічні функції. Йдеться про вирішення, крім проблеми боротьби з інфляцією, питання щодо стимулювання економічного зростання та забезпечення високої зайнятості населення, що характеризують відтворювальні аспекти монетарної політики, яка проводиться центральним банком країни [4, с. 501].

Не встигли ліквідувати проблеми попередньої кризи, як у 2015 р. нас зачепила нова, але на цей раз світова економічна криза. Негативні наслідки попередньої кризи загострилися, що виражається у: високому рівні доларизації; збільшенні грошової маси, що призвело до знецінення національної валюти; підвищенні рівня інфляції; зменшенні показника ВВП.

Саме за допомогою основних інструментів монетарної політики НБУ намагається стабілізувати банківську систему, зменшити рівень доларизації економіки, стабілізувати гривню, зменшити рівень інфляції.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Борейко В.І. Наслідки нестабільної монетарної політики національного банку України. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». 2017. № 4(32). С. 120–123.
 2. Проблеми та перспективи розвитку банківської системи України / Г.Т. Карчева, Д.В. Булиндін, Ю.В. Кліщук, М.Ю. Старинська. Фінансовий простір. 2018. № 1(29). С. 32–39.
 3. Обов'язкові резерви як інструмент грошово-кредитної політики центральних банків: сутність, функції та завдання / О.О. Коць, Д.Я. Мартинюк, В.В. Прокопчук. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2018. № 30. С. 76–79.
 4. Матросова Л.М. Сучасні проблеми монетарної політики НБУ в умовах розвитку національної економіки. Глобальні та національні проблеми економіки. 2018. № 23. С. 500–505.
 5. Мирончук В.М., Чубар Ю.К. Аналіз ефективності впровадження основних інструментів антиінфляційної політики в Україні. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2018. № 1(13). С. 199–203.
 6. Міщенко В.І., Міщенко С.В. Розвиток механізмів координації монетарної та бюджетної політики в контексті подолання наслідків банківської кризи. Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики. 2017. № 22. С. 423–431.
 7. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
 8. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/control/uk/index>.
 9. Річний звіт НБУ за 2013 рік. URL: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=8253030>.
 10. Шийко В.І. Оцінювання управління ліквідністю банківських установ. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 12. С. 68–74.
- Scientific Notes of the National University of Ostroh Academy, pp. 120-123. (in Ukrainian)
2. Karcheva G.T. (2018) Problems and prospects of development of the banking system of Ukraine / G.T. Karcheva D.V. Bulindin, Yu.V. Klishchuk, M.Yu. Old-Man // FinancialSpace, pp. 32-39.(in Ukrainian)
 3. Kots O.O.(2018) Mandatory reserves as a tool of monetary policy of central banks: essence, functions and tasks / O.O. Kots, D.Ya. Martyniuk, VV Prokopchuk // Scientific Bulletin of Kherson State University, pp. 76-79. (in Ukrainian)
 4. Matrosova L.M. (2018) Modern Problems of NBU Monetary Policy in the Conditions of Development of the National Economy / L.M. Matrosova // Global and national problems of the economy, pp. 500-505. (in Ukrainian)
 5. Myronchuk V.M. (2018) Analysis of the effectiveness of the implementation of the main tools of anti-inflationary policy in Ukraine / V.M. Myronchuk, Yu.K. Chubar // Economic Bulletin of Zaporizhzhya State Engineering Academy, pp. 199-203. (in Ukrainian)
 6. Mishchenko V.I. (2017) Development of mechanisms for coordinating monetary and fiscal policy in the context of overcoming the consequences of the banking crisis / VI Mischenko, SV Mishchenko // Financial and credit activity: problems of theory and practice, pp. 423-431.(in Ukrainian)
 7. Official site of the State Statistics Service of Ukraine [Electronicresource]. – Access Resource: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
 8. Official site of the National Bank of Ukraine [Electronicresource]. – Access mode: <https://bank.gov.ua/control/uk/index>
 9. Annual report of the NBU for 2013 [Electronic resource]. – Access Resource: <https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=8253030>
 10. Shyyko V.I. (2018) Assessment of Liquidity Management of Banking Institutions / VI Shiyko // Investments: practice and experience, pp. 68-74. (in Ukrainian)

REFERENCES:

1. Boreyko V.I. (2017) The Consequences of the Volatile Monetary Policy of the National Bank of Ukraine

Cherkashyna K.F.Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor of the Department of Banking
and Finance Monitoring,
University of the State Fiscal Service of Ukraine**Koretska I.V.**Student
University of the State Fiscal Service of Ukraine

INSTRUMENTS OF MONETARY POLICY OF NATIONAL BANK OF UKRAINE

The main purposes of the article are to analyze main instrument of monetary policy and to investigate its influence to financial market and economic in general.

Every year it is more difficult to stabilize the national currency using monetary policy instruments and others. It is necessary to analyze of monetary policy instruments, such as interest policy, major liquidity management operations, instruments for permanent access and mandatory reserves.

It is necessary to provide economic entities with credit resources for developing of national economy. Therefore, the influence of instruments on the banking system was considered. The interest rate changes over the last ten years have been investigated.

The National Bank of Ukraine uses its deposit certificates to reduce the liquidity of banks. The volume of received funds is considered by the Central Bank through liquidity management operations.

The instruments of permanent access are overnight loans, these loans are returned on the next business day. Through this instrument, an overnight interest rate corridor is formed on the interbank lending market. The dynamic of overnight loans are analyzed in the article.

The traditional instrument of monetary policy is the rule of mandatory redundancy. The bank must leave part of its funds on a correspondent account. It helps to increase the excess liquidity of the banking system. The dynamics of changes in the norm of mandatory reserves of banks is analyzed.

The National Bank of Ukraine has opportunity to stabilize the banking system, reduce the level of dollarization of the economy, stabilize the national currency, reduce inflation by using the main instruments of monetary policy.